

УДК 72.01:535.2:7.05

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2026.02.529>

СВІТЛО МІСТА: ХУДОЖНІ АСПЕКТИ НІЧНОЇ УРБАНІСТИКИ

Юрій СОСНИЦЬКИЙ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2463-6903>

кандидат мистецтвознавства, доцент,

Харківський національний університет міського

господарства імені О.М. Бекетова,

кафедра образотворчого мистецтва та дизайну,

вул. Чорноглазівська, 17, 61002, м. Харків, Україна,

e-mail: soyual@ukr.net

Анна КОРЕННА

магістрантка групи МнОм2024-1,

Харківський національний університет міського

господарства імені О.М. Бекетова,

вул. Чорноглазівська, 17, 61002, м. Харків, Україна,

e-mail: korena.anna@kname.edu.ua

Досліджуються художні аспекти світлового середовища сучасного міста як складової нічної урбаністики. Розглянуто феномен світла не лише як технічного інструмента освітлення, а як самостійного художнього медіуму, що формує візуальну ідентичність міського простору. Проаналізовано естетичні, композиційні та символічні функції світла в архітектурі, ландшафтному дизайні та медіаінсталяціях. Особливу увагу приділено взаємодії світлового дизайну з історичною забудовою, цифровими технологіями та культурною пам'яттю міста.

Предмет дослідження — художні та естетичні властивості світлового дизайну в нічному міському середовищі.

Об'єкт дослідження — світлові практики та візуальні стратегії формування нічного образу міста.

Методологія базується на міждисциплінарному підході, що поєднує мистецтвознавчий аналіз, урбаністичні дослідження, семіотику простору та теорію візуальної комунікації.

Ключові слова: світловий дизайн, нічна урбаністика, міський простір, архітектурне освітлення, медіаархітектура, візуальна ідентичність.

Yurii SOSNYTSKYI

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2463-6903>

PhD of Art Studies,

Associate Professor (Department of Fine Arts and Design),

O.M. Beketov National University of Urban Economy

in Kharkiv,

17, Chornoglazivska Str., 61002, Kharkiv, Ukraine,

e-mail: soyual@ukr.net

Anna KORENNA

Master's student, O.M. Beketov National University

of Urban Economy in Kharkiv,

17, Chornoglazivska Str., 61002, Kharkiv, Ukraine,

e-mail: korena.anna@kname.edu.ua

CITY LIGHT: ARTISTIC ASPECTS OF NIGHT URBANISM

This article explores the artistic aspects of the light environment of the contemporary city as a component of night urbanism. The study considers light not merely as a technical instrument of illumination, but as an independent artistic medium that shapes the visual identity of urban space. In the context of continuous urban activity and increasing visual saturation, nighttime lighting becomes a decisive factor in the perception of architecture, atmosphere formation, and spatial hierarchy.

The research examines the compositional, aesthetic, and symbolic functions of light in architectural illumination, landscape design, and media architecture. Particular attention is given to the role of light in constructing visual dominance, spatial readability, and urban dramaturgy. The study analyzes how brightness contrasts, color temperature, rhythm, and spectral characteristics influence the emotional and psychological perception of the city at night.

The article also addresses the typology of nighttime urban spaces, including historical districts, memorial zones, recreational areas, and commercial environments, each requiring distinct lighting strategies. The integration of programmable LED technologies, interactive systems, and media facades is examined as a transformative force that redefines the relationship between architecture and digital communication.

The subject of the study is the artistic and aesthetic properties of lighting design in the nighttime urban environment. *The object* of the study is lighting practices and visual strategies that shape the nocturnal image of the city. *The research methodology* is based on an interdisciplinary approach, combining art historical analysis, urban studies, spatial semiotics, environmental psychology, and theories of visual communication. This methodological synthesis enables a comprehensive interpretation of light as both a technological resource and a cultural phenomenon.

The findings demonstrate that lighting design functions as a synthetic medium integrating aesthetics, psychology, technology, and urban ethics. Nighttime illumination not only enhances architectural visibility but constructs urban identity, organizes perceptual routes, reinforces cultural memory, and creates atmospheric scenarios that define the quality of nocturnal urban life. As digital technologies and media architecture continue to evolve, the artistic dimension of light becomes increasingly significant in shaping sustainable and culturally meaningful urban environments.

Keywords: lighting design, night urbanism, urban space, architectural illumination, media architecture, visual identity, urban aesthetics.

Вступ. У сучасному урбаністичному середовищі, яке функціонує в режимі безперервної активності та характеризується зростаючою візуальною інтенсивністю, світло перестає виконувати виключно утилітарну функцію освітлення простору. Нічне місто трансформується на самостійну естетичну реальність, у якій світлові сценарії формують образ середовища, моделюють атмосферу та впливають на емоційне сприйняття мешканців. Якщо денний міський простір визначається пластикою архітектурних форм і матеріальністю фасадів, то вночі домінуючим чинником стає світло як художній медіум, здатний переосмислювати архітектуру, змінювати масштаб і створювати нові візуальні акценти.

Розвиток LED-технологій, програмованого освітлення, медіафасадів та інтерактивних систем перетворює нічну урбаністику на динамічну платформу художнього вираження. Світловий дизайн інтегрується в архітектурну структуру міста, формуючи багаторівневі композиції, що поєднують ритм, колір, інтенсивність та часову мінливість. У цьому контексті світло постає не лише технічним засобом безпеки чи орієнтації, а інструментом візуальної комунікації, який конструє символічний образ міста та сприяє формуванню його ідентичності.

Особливої актуальності проблема художнього осмислення нічного міського простору набуває в умовах цифрової трансформації, коли архітектурні об'єкти дедалі частіше функціонують як медіаповерхні, а світлові інсталяції стають частиною культурних та соціальних практик. Нічне освітлення формує специфічний тип урбаністичного досвіду, що поєднує естетичне сприйняття, психологічну реакцію та поведінкові моделі мешканців.

Метою дослідження є аналіз художніх аспектів світлового середовища сучасного міста та визначення ролі світла у формуванні візуальної ідентичності нічної урбаністики. Зокрема, розглядається вплив світлових композицій на емоційне сприйняття простору, їхня здатність трансформувати архітектурну форму та створювати символічні наративи в міському середовищі. Дослідження також охоплює сучасні технологічні тенденції у сфері світлового дизайну та їхній вплив на розвиток урбаністичної естетики.

Методологія дослідження базується на міждисциплінарному підході, що поєднує мистецтвознавчий

аналіз, урбаністичні дослідження, семіотику простору та теорію візуальної комунікації.

Основна частина. Світловий дизайн, архітектурне підсвічування та медіаосвітлення є одними з ключових напрямів трансформації сучасної урбаністики, що визначають художній образ нічного міста. У межах нічної урбаністики світло постає не як суто інженерний ресурс, а як візуальний матеріал, здатний моделювати простір, керувати увагою, формувати емоційний стан і конструювати символічні наративи міського життя. Завдяки поєднанню традиційних принципів композиції з новітніми технологіями — LED-джерелами, програмованими системами керування, інтерактивними сценаріями та медіафасадами — нічне місто отримує новий рівень пластичної виразності, адаптуючись до умов інформаційної епохи та конкурентності візуальних стимулів. У середовищі, де містянин постійно перебуває під впливом множинних сигналів, зростає роль «відбіркової уваги»: людина реагує насамперед на акценти, контрасти, ритмічні повтори та візуальні домінанти [1]. Саме тому світло, як найбільш керований і водночас найбільш емоційно насичений компонент міського ландшафту, стає одним із провідних інструментів формування впізнаваного нічного образу.

Світло як художній медіум і «матеріал» композиції. Художній потенціал світла ґрунтується на його подвійній природі: з одного боку, це фізичне явище з параметрами інтенсивності, спектра, напрямку, контрасту та колірної температури; з іншого — культурний код, що активує асоціативні зв'язки, впливає на психологічний стан та змінює сценарії поведінки в просторі [2]. У мистецтвознавчому аналізі світло може бути розглянуте як «нематеріальна пластика» — елемент, який не додає матеріальної форми, але здатний формувати її зчитування. Архітектурний об'єкт уночі ніби заново «проектуюється» світлом: підкреслюються вертикалі та горизонталі, ритм членувань, фактура матеріалу, масштаб, глибина порталу чи ніші. У цьому сенсі нічна урбаністика є полем, де традиційні категорії композиції (центр-периферія, домінанта-фон, ритм-пауза, контраст-нюанс) набувають нового виміру, оскільки працюють не лише з формою, а з її світловою інтерпретацією.

У практиці світлового дизайну принципово важливим є поняття «читабельності» образу: світло по-

винно не просто робити об'єкт видимим, а організувати сприйняття — створювати логіку, за якою глядач «зчитує» середовище. Читабельність формується через керовані співвідношення яскравості, через виділення ключових контурів і вузлів, через узгодженість світла з тектонікою будівлі та пластикою ландшафту [3]. Водночас, художня виразність нічного міста пов'язана із здатністю світла створювати «атмосферу» — комплексне емоційне враження, що виникає на перетині просторових, колірних і ритмічних характеристик освітлення. Атмосфера не є побічним ефектом; вона може розглядатися як окремий дизайнерський результат, який формує досвід перебування в місті.

Світло вночі працює також як інструмент візуального «редагування» середовища: воно здатне приглушувати хаотичні елементи (візуальний шум, недосконалі фасадні площини, технічні конструкції) та підсилювати образні компоненти (силуети, декоративні фрагменти, історичні деталі). Через це світловий дизайн може виконувати функцію «культурної корекції» міського ландшафту, посилюючи ті елементи, що відповідають концепції міської ідентичності, та зменшуючи роль випадкових або дисгармонійних фрагментів [4].

Композиційна ієрархія та драматургія нічного сприйняття. Одним із базових принципів художньої організації світлового середовища є композиційна ієрархія. Нічне місто не може бути рівномірною «яскравим» без втрати смислової структури: надлишок світла знецінює акцент і руйнує контурність, тоді як продумана ієрархія — домінанта, піддомінанта, фон — формує читабельність і надає простору образної завершеності [5]. Архітектурні домінанти (собори, театри, адміністративні будівлі, мости, історичні ансамблі, знакові висотні об'єкти) у нічному сценарії отримують роль «візуальних маяків», що організують орієнтацію та одночасно репрезентують місто назовні — у туристичних образах, медійному відтворенні, цифрових репрезентаціях.

Важливо підкреслити, що ієрархія — це не лише питання «де яскравіше, де темніше». Це питання смислової структури: що місто хоче показати, а що залишити фоном; яку історію воно розповідає; які цінності та символи підкреслює. Світло перетворюється на інструмент «урбаністичної режисури», де дизайнер формує драматургію сприйняття:

задає точки входу погляду, послідовність акцентів, ритм руху та співвідношення домінант і пауз [6]. У пішохідному маршруті ця драматургія може бути побудована як серія «кадрів»: площа — вулиця — арка — перспектива — акцент — пауза; у транспортному сценарії — як послідовність «сигналів» і «маяків», що створюють образ міста в режимі швидкого сприйняття.

Драматургічний підхід дозволяє говорити про нічну урбаністику як про особливий тип візуальної комунікації, де світло виконує роль мови. Ця мова має свої синтаксичні правила (співвідношення світлових мас, контури, лінії), семантичні коди (тепле/холодне, статичне/динамічне, локальне/розсіяне), а також прагматику (вплив на поведінку, відчуття безпеки, соціальну взаємодію) [7]. Відповідно, художній аналіз нічного міста може бути здійснений як аналіз «світлового висловлювання», що адресоване мешканцю і гостю.

Колір, спектр, контраст і семіотика світла. Колір і спектральні характеристики освітлення визначають не лише естетичний ефект, а й семіотичні смисли. Тепле світло зазвичай асоціюється з камерністю, гостинністю, «людяністю» простору, тоді як холодні відтінки підкреслюють технологічність, дистанцію, урбаністичну «нейтральність» або туристичний характер середовища [8]. У сучасних містах колір світла стає інструментом маркування зон: культурних, рекреаційних, комерційних, меморіальних. Проте, на відміну від денного кольору (який взаємодіє з природним освітленням і матеріалами в більш стабільному режимі), нічний колір працює як «подія» — він швидше активує емоцію, але й швидше може спричинити втому та перенасичення. Саме тому колір у нічному середовищі потребує дозування та контекстуального узгодження з матеріалами фасаду, ландшафтом, навколишньою забудовою [9].

Окремо слід виділити роль контрасту. Контраст у нічному місті є ключовим інструментом виразності: він формує силуетність, підкреслює перспективу, виділяє композиційні вузли. Однак надмірний контраст може створювати зони «сліпоті» або психологічного дискомфорту, тоді як надто малий контраст робить середовище «плоским», позбавляє його об'ємності. Таким чином, художня якість світлового дизайну визначається не максимізацією яскравості,

а точністю співвідношень — інтелектуальним керуванням нюансами [10].

Звідси випливає важливий принцип «етики світла»: світловий дизайн має підсилювати архітектуру, а не заміщати її агресивною кольоровою демонстрацією. У містах, де комерційне освітлення домінує над культурним, часто виникає проблема візуальної деградації середовища: фасади перетворюються на «носії реклами», а міський простір втрачає композиційну єдність. Тому художній підхід вимагає регулятивної рамки — норм, сценаріїв, концепцій, що узгоджують світло як інструмент естетики та соціальної відповідальності [11].

Типологія нічного простору: зони, сценарії, інтонації. Художня виразність нічної урбаністики безпосередньо пов'язана з типологією міських просторів. Площі, набережні, пішохідні вулиці, парки, транспортні вузли, меморіальні місця, житлові квартали потребують різних світлових сценаріїв, оскільки вони мають різну семантику та різні режими використання [12]. У центральних історичних частинах зазвичай актуальним є принцип делікатного підсвічування, що підкреслює пластичну мову фасадів і не руйнує історичну атмосферу. У сучасних районах із великою кількістю скляних поверхонь світло може працювати на підкреслення технологічної естетики — однак із ризиком перетворення середовища на «надмірно холодне», відчужене.

Меморіальні зони потребують стриманого, «етичного» світла, де домінує повага й символіка, а не видовищність. Тут світло може бути засобом сакралізації: воно створює тишу, зосередженість, повільний темп сприйняття. Комерційні зони, навпаки, часто експлуатують яскравість і контраст, але саме тут найважливіше зберігати межу між художньою атракцією та візуальним шумом. У рекреаційних просторах цінним стає «м'яке світло», яке підтримує тривале перебування, спілкування та спокій, а не стимулює надмірну активність [13].

Показовим є те, що в межах одного міста може співіснувати кілька «нічних інтонацій». Це означає, що нічний образ міста не є монолітним; він складається з локальних атмосфер, які можуть бути пов'язані з культурними функціями, історичними пластами, соціальною структурою. Таким чином, художній аналіз нічної урбаністики вимагає не лише опису окремих світлових рішень, а й розуміння їх взаємодії у

міському «оркестрі» — з його тембрами, ритмами, домінантами і паузами.

Часовість і динаміка: від архітектурного світла до медіархітектури. Нічний образ міста не є статичним: він живе у часі — через зміну інтенсивності, сценарії динамічного підсвічування, роботу медіафасадів, святкові світлові події та сезонні інсталяції. Тут світло наближається до принципів «моушн-естетики», але в масштабі архітектури й міста: з'являється «міська хореографія» світлових акцентів, де рух може бути мінімалістичним (пульсація, плавний градієнт, перетікання) або видовищним (сценічні шоу, мепінг, медіапроєкції) [14]. Проте для художнього підходу вирішальним є питання доцільності: динаміка має бути мотивованою, вписаною в сенс місця, інакше вона перетворюється на самодостатній ефект, що швидко втомлює та знижує цінність середовища.

У цьому контексті актуальним стає поняття медіархітектури — ситуації, коли архітектурний об'єкт функціонує як носій світлових повідомлень, зображень і взаємодій. Медіафасади, LED-екрани, проєкційні поверхні та інтерактивні інсталяції формують новий тип міської комунікації: місто «говорить» світлом, а мешканці стають не лише глядачами, а й учасниками взаємодії [15]. Однак художня проблема полягає в балансі між інформацією та образом. Коли світло надто «пояснює», коли воно перетворює фасад на суцільний екран, архітектура втрачає матеріальну гідність, а місто — просторову ієрархію. Натомість, коли медіаосвітлення працює як делікатний шар — підкреслює структурні лінії, ритм, пропорції — виникає синтез технології та архітектурної форми.

Медіархітектура відкриває ще один художній вимір — «нарративність» простору. Світлові інтервенції можуть розповідати історії, актуалізувати культурні пласти, формувати подієву урбаністику. Проте нарратив у міському просторі потребує особливої обережності: він має бути читабельним без надмірної буквральності, метафоричним без втрати зрозумілості. Таким чином, світло стає інструментом урбаністичного сторітелінгу — але сторітелінгу, який підкоряється законам естетики, а не лише медійної ефективності.

Психологія нічного міста: безпека, комфорт, поведінкові сценарії. Психологічний аспект світло-

вого середовища є одним із найвагоміших для художнього аналізу. Нічне освітлення впливає на відчуття безпеки, комфортність маршруту, швидкість руху, бажання перебувати в публічному просторі, характер соціальної взаємодії [16]. Простір із добре продуманою світловою «навігацією» формує довіру: людина відчуває контрольованість середовища, краще зчитує межі та напрямки, швидше орієнтується в просторі. Водночас надмірне або неправильно спрямоване освітлення може продукувати тривогу: засліплення, різкі контрасти, «порожні» темні плями по периметру створюють психологічну напругу, а інколи — відчуття загрози.

Поведінкові сценарії нічного міста безпосередньо пов'язані з тим, як світло формує просторові «запрошення» та «заборони». Освітлені маршрути стимулюють рух, освітлені площі — перебування і комунікацію, м'яко підсвічені зелені зони — відпочинок і споглядання. Натомість різкі контрасти або хаотичне комерційне світло можуть спричинити «розсіяність» уваги, знижувати комфорт, а інколи — провокувати агресивний темп сприйняття [17]. Отже, художній аспект світлового дизайну не може бути відокремлений від антропоцентричної логіки: естетика має бути співмірною людському погляду, швидкості пересування та ситуаціям перебування в просторі.

Особливо важливим є питання «людського масштабу» світла. Якщо архітектурні домінанти формують загальний образ міста, то на рівні пішохідної перспективи вирішальними стають локальні світлові деталі: підсвічування входів, сходів, фактури мощення, елементів благоустрою. Саме ці деталі формують тактильність візуального досвіду, наближаючи світлову естетику до повсякденного життя.

Екологічний вимір і цінність темряви. Поряд із психологією, актуалізуються й екологічні аспекти світлового середовища. Феномен світлового забруднення, надлишкові підсвічування та неконтрольовані медіапотоки змінюють нічний ландшафт, впливають на біоритми, порушують природну темряву й знижують якість нічного середовища як культурного ресурсу [18]. У художньому сенсі це підштовхує до переосмислення темряви не як «недоліку», а як необхідної умови композиції. Темрява стає паузою, фоном, «негативним простором», без якого світловий акцент втрачає сенс. Відповідно, сучасні тенденції дедалі частіше орієнтуються на прин-

цип «достатнього світла», де естетика досягається не яскравістю, а точністю й культурною доречністю рішення [19].

Цей підхід має і соціальний вимір: місто, що «не вміє темніти», втрачає глибину, стає одноманітним і втомлювальним. Натомість місто, яке зберігає баланс світла і темряви, має більше шансів сформувати багатшаровий нічний образ — із різними режимами, інтонаціями й атмосферними сценаріями.

Світлові події та міська ідентичність. Особливої уваги заслуговує роль світлових подій — фестивалів, світлових маршрутів, мешінгу, тимчасових інсталяцій — у формуванні міської ідентичності. Такі практики перетворюють місто на культурну сцену й підсилюють туристичну привабливість, але також актуалізують питання про сталість і смислову мотивацію [20]. Коли світлова подія вбудована в локальний контекст — історію міста, культурні образи, місцеві символи — вона працює як механізм колективного переживання й культурної комунікації. Коли ж подія є лише «ефектом заради ефекту», вона швидко втрачає мистецьку цінність і редукується до розважального атракціону.

Світлові події також демонструють, як світло здатне тимчасово змінювати структуру міського простору: знайомі маршрути стають «експозиційними», будівлі — «екранними», площі — «сценічними». У цьому проявляється художня сила нічної урбаністики як поля, де місто може експериментувати з власним образом і навіть «переписувати» його в режимі події. Проте саме тому важливим є питання культурної відповідальності: подієве світло не повинно руйнувати довготривалу композиційну логіку міста та його історичну гідність.

Інтелектуальні системи та нова межа між функцією і художністю. У сучасних умовах цифрової трансформації дедалі важливішим стає питання інтеграції світлового дизайну з даними та технологіями управління міським середовищем. «Розумне» освітлення — з адаптацією інтенсивності до потоків людей і транспорту, із сенсорними сценаріями, з регулюванням спектра — відкриває нову межу між функціональністю й художністю [21]. Світло, яке реагує на присутність, звук або подію, створює ефект співучасті: місто ніби «відповідає» мешканцеві. Однак художня якість таких систем залежить від того, чи зберігається цілісний образ: інтерактивність має

бути підпорядкована композиції, інакше середовище перетворюється на хаотичний набір реакцій. Важливим у цьому зв'язку є поняття «стилістичної єдності» світлового середовища. У місті, де існують різні власники, різні інтереси та різні бюджети, світловий простір часто фрагментується. Тому виникає потреба у світловій стратегії міста — концептуальному документі, який визначає доміанти, зони, правила й естетичні межі. У художньому аспекті така стратегія є умовою формування цілісного нічного образу, що здатен репрезентувати місто як культурний організм, а не набір випадкових світлових «вивісок».

Отже, світло в нічній урбаністиці функціонує як синтетичний медіум, що поєднує естетику, психологію, семіотику, технологію та етику міського простору. Художній потенціал світлового середовища виявляється у здатності формувати ідентичність міста, конструювати маршрути уваги, підсилювати культурну пам'ять та створювати атмосферні сценарії, які визначають якість нічного життя. Водночас зростання ролі медіаосвітлення та цифрових платформ робить актуальними питання межі між образом і шумом, між репрезентацією та експлуатацією уваги, між культурною подією та щоденною естетикою. Саме тому подальше дослідження художніх аспектів нічної урбаністики потребує комплексного підходу, який враховує як мистецькі принципи композиції, так і соціальні, екологічні та технологічні наслідки світлових рішень.

- Boyce P.R. *Human Factors in Lighting*. 3rd ed. Boca Raton: CRC Press, 2014. 656 p.
- Böhme G. Atmosphere as the Fundamental Concept of a New Aesthetics. *Thesis Eleven*. 1993. Vol. 36. № 1. P. 113—126.
- Lynch K. *The Image of the City*. Cambridge: MIT Press, 1960. 194 p.
- Narboni R. *Lighting the Landscape: Art, Design, Technologies*. Basel: Birkhäuser, 2016. 176 p.
- Pallasmaa J. *The Eyes of the Skin: Architecture and the Senses*. Chichester: Wiley, 2005. 128 p.
- Zumthor P. *Atmospheres: Architectural Environments — Surrounding Objects*. Basel: Birkhäuser, 2006. 76 p.
- Descottes H., Ramos C. *Architectural Lighting: Designing with Light and Space*. New York: Princeton Architectural Press, 2012. 240 p.
- Schielke T. *Light Perspectives: Between Culture and Technology*. Basel: Birkhäuser, 2010. 224 p.
- McQuire S. *The Media City: Media, Architecture and Urban Space*. London: Sage Publications, 2008. 224 p.
- Evans G.W. The Built Environment and Mental Health. *Journal of Urban Health*. 2003. Vol. 80. № 4. P. 536—555.
- Falchi F., Cinzano P., Duriscoe D. The new world atlas of artificial night sky brightness. *Science Advances*. 2016. Vol. 2. № 6. e1600377.
- Gaston K.J., Visser M.E., Hölker F. The biological impacts of artificial light at night. *Philosophical Transactions of the Royal Society B*. 2015. Vol. 370. № 1667. 20140133.
- Gehl J. *Cities for People*. Washington: Island Press, 2010. 288 p.
- Speirs J., Major M. *Made of Light: The Art of Light and Architecture*. Basel: Birkhäuser, 2005. 192 p.
- Bullivant L. *Responsive Environments: Architecture, Art and Design*. London: V&A Publications, 2006. 224 p.
- Nasar J.L. *Environmental Aesthetics: Theory, Research, and Applications*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 268 p.
- Jacobs J. *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House, 1961. 458 p.
- Illuminating Engineering Society. *The Lighting Handbook: Reference and Application*. 10th ed. New York: IES, 2011. 1328 p.
- Stone T. *Lighting Design Basics*. 3rd ed. Hoboken: Wiley, 2012. 224 p.
- Ratti C., Claudel M. *The City of Tomorrow: Sensors, Networks, Hackers, and the Future of Urban Life*. New Haven: Yale University Press, 2016. 248 p.
- Heschong L. *Thermal Delight in Architecture*. Cambridge: MIT Press, 1979. 112 p.

REFERENCES

- Boyce, P.R. (2014). *Human Factors in Lighting*. 3rd ed. Boca Raton: CRC Press.
- Bohme, G. (1993). Atmosphere as the Fundamental Concept of a New Aesthetics. *Thesis Eleven*, 1 (Vol. 36, pp. 113—126).
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. Cambridge: MIT Press.
- Narboni, R. (2016). *Lighting the Landscape: Art, Design, Technologies*. Basel: Birkhauser.
- Pallasmaa, J. (2005). *The Eyes of the Skin: Architecture and the Senses*. Chichester: Wiley.
- Zumthor, P. (2006). *Atmospheres: Architectural Environments — Surrounding Objects*. Basel: Birkhauser.
- Descottes, H., & Ramos, C. (2012). *Architectural Lighting: Designing with Light and Space*. New York: Princeton Architectural Press.
- Schielke, T. (2010). *Light Perspectives: Between Culture and Technology*. Basel: Birkhauser.
- McQuire, S. (2008). *The Media City: Media, Architecture and Urban Space*. London: Sage Publications.
- Evans, G.W. (2003). The Built Environment and Mental Health. *Journal of Urban Health*, 4 (Vol. 80, pp. 536—555).
- Falchi, F., Cinzano, P., & Duriscoe, D. (2016). The new world atlas of artificial night sky brightness. *Science Advances*, 6. e1600377 (Vol. 2).

- Gaston, K.J., Visser, M.E., & Holker, F. (2015). The biological impacts of artificial light at night. *Philosophical Transactions of the Royal Society B.*, 1667. 20140133 (Vol. 370).
- Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Washington: Island Press.
- Speirs, J., & Major, M. (2005). *Made of Light: The Art of Light and Architecture*. Basel: Birkhauser.
- Bullivant, L. (2006). *Responsive Environments: Architecture, Art and Design*. London: V&A Publications.
- Nasar, J.L. (1992). *Environmental Aesthetics: Theory, Research, and Applications*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House.
- (2011). Illuminating Engineering Society. *The Lighting Handbook: Reference and Application*. 10th ed. New York: IES.
- Stone, T. (2012). *Lighting Design Basics*. 3rd ed. Hoboken: Wiley.
- Ratti, C., & Claudel, M. (2016). *The City of Tomorrow: Sensors, Networks, Hackers, and the Future of Urban Life*. New Haven: Yale University Press.
- Heschong, L. (1979). *Thermal Delight in Architecture*. Cambridge: MIT Press.

Received: 06.03.2026

Accepted: 27.03.2026

Published: 27.04.2026